

Jacques Le Rider, *Mittleuropa*, Iași, Ed. Polirom, 1997, 163 pagini

Traducerea cărții lui Jaques Le Rider, *Mittleuropa*, apărută în celebra colecție "Que sais-je", era așteptată cu interes de publicul iubitor de istorie și cu atât mai mult de speciațiști, dacă avem în vedere că, indiferent de unde au pornit sau continuă să fie ticluite planurile acestei Fete Morgane, de la Berlin sau de la Viena, ea vizează direct sau indirect și România.

Autorul cărții, profesor de germanistică, diplomat francez atașat o vreme la Viena, unul dintre cei mai buni specialiști în istoria spațiului central - european, trece în revistă procesul genezei și evoluției noțiunii istorice și geopolitice, de *Mittleuropa*, din epoca modernă și până în zilele noastre. Sub raport etimologic noțiunea înseamnă: centrul, mijlocul Europei, spațiul geografic ce se află la contactul a două lumi, cea de Vest, a civilizației franceze și engleze, pe de o parte, și cea de Est, unde începe Rusia; concepută fie de germani, fie de austrieci, în diferite etape istorice, *Mittleuropa* vizează un teritoriu,

care nu este exclusiv german - putând include teritorii ale popoarelor catolice și protestante din centrul și sud-estul Europei, dar și cele ale greco-ortodocșilor români, greci, bulgari, macedonieni, ucraineni, sârbi etc. - dar axul principal îl constituie mitul unui "mesianism" al poporului german (inclusiv austriac), ca "singurul capabil să aducă ordinea în haosul naționalităților" din această zonă, care, în același timp, poate deveni o "mare piață" pentru capitalurile și produsele germane.

La întrebarea: cum și când apare ideea acestei Mitteleuropa, autorul demonstrează că, ori de câte ori se produce o criză sau o mutație profundă în lumea statelor germane sau în Europa se pune în discuție, într-o manieră sau alta, o astfel de problemă; traumatismul războiului de 30 de ani, ca și diverse mutații epocale, de până azi, între care căderea zidului Berlinului și reunificarea Germaniei, dimpreună cu prăbușirea imperiului bolșevic și înlăturarea regimurilor comuniste, satelite ale imperiului moscovit, inspiră mereu diverse proiecte ideologice pe această temă.

Spre a înlesni cititorului posibilitatea să cunoască evoluția acestor proiecte, autorul analizează diverse momente istorice și concepții, încorporate în tot atâtea lucrări diferite, relevând atât partea amenințătoare, cât și cea utopică, a acestor planuri, unitatea și discontinuitatea lor. În același scop, Jacques Le Rider relevă, în sinteză, procesul colonizărilor cu populație germană în Pomerania, Macklenburg, Brandenburg, Boemia, zona Sudetă, Ungaria, Silezia, Polonia, regiunea Carpaților și Țările Baltice în sec. XIII-XIV, acel flux **Drangnach Osten**, al înaintării spre Est, catastrofa celui de-al doilea război mondial și stabilirea liniei Oder-Neisse, în urma căruia 13-14 milioane de germani au trebuit să se refugieze la vest de această linie; în același timp, autorul întreprinde dense incursiuni în timp și spațiu, spre a proiecta și analiza **modelul Sfântului Imperiu Roman Germanic** sau acea permanentă rivalitate **Prusia/Austria și mitul Habsburgic** al Mitteleuropei, cu dualismul austro-ungar, care a însemnat "o îngustare a ideii Habsburgice", mitul și realitatea monarhiei Habsburgice, evoluția realităților istorice "de la Sedan la Sadova și la primul război mondial". Deosebit de originală este abordarea problematicii din capitolul V, **Europa popoarelor și identitatea evreiască a Europei Centrale**, cu o referire aparte la "1848, primăvara popoarelor", cu "social-democrații și problema naționalităților", în care aflăm cu stupoare că însuși "clasicul" marxism-leninismului, Engels a formulat și difuzat acea faimoasă și contestată teorie a "popoarelor fără istorie", în care unii binevoitori ne-au inclus și pe noi; la același capitol, întâlnim tema **Evreii, cetățeni ai Europei Centrale**, una dintre cele mai captivante abordări din lucrare: în urma compromisului constituțional din 1867 s-au format "două subansambluri, austriac și maghiar"; "naționalitățile numite istorice (austriei și ungurii, n.n.) le dominau pe celelalte", iar evreii "erau cel mai bine plasați pentru a concepe ideea, ce-i drept cam suprareală, de supranaționalitate".

În continuare, de un interes aparte este pentru români abordarea **Câteva peisaje literare: Praga, Galiția, Bucovina** (cap. V.): autorul relevă, între altele, că, în preajma primului război mondial, evreii reprezentau 40% din populația orașului Cernăuți, "o Viena în miniatură", că "adevărata modernitate bucovineană începe în 1919 cu mișcarea suprarealiștilor de la Cernăuți" și reprezentanții de marcă ai evreilor cernăuțeni sunt Rose Ausländer și Paul Celan.

În ultima parte a cărții sunt analizate: lucrarea *Mitteleuropa* (1915) a lui Friederich, ideile de la 1914 și geopolitica imperialistă, înțelegerile dintre Republica de la Weimar și URSS pentru sabotarea și încălcarea tratatului de la Versailles, coordonatele politicii celui de-al III-lea Reich, renașterea proiectelor Mitteleuropei de după cel de-al doilea război mondial și până în prezent, îndeosebi cele din anii 1970 și 1980, când se face "conștientizarea unui <<mijloc al Europei>> prins între blocuri", despre ipotetica federație central-europeană de după anii 1990, sfârșitul Iugoslaviei și "revenirea fantasmelor privind Mitteleuropa", cu acea previziune a politologului Arnulf Baring, că "Germania nu va putea face altfel, decât să pătrundă economic în Europa de Est și este probabil că ea va obține astfel, ceea ce al III-lea Reich nu a putut niciodată să realizeze cu câteva sute de divizii: supremația asupra teritoriilor imense situate între Vistula, Bug, Nipru și Don" și că, în prezent, "Germania a redevenit cu adevărat puterea care-și exercită hegemonia asupra ansamblului teritoriilor desemnate sub termenul de Mitteleuropa".

Mihai Iacobescu